

Dr hab. Marcin Wójcik, prof. UŁ

Łódź, 15.03.2020 r.

Uniwersytet Łódzki

Wydział Nauk Geograficznych

***Recenzja osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych
doktor Ewy Kacprzak (UAM w Poznaniu)
w związku z postępowaniem habilitacyjnym***

Ocena dorobku została wykonana na podstawie dokumentacji dostarczonej przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w związku z pismem prof. dr. hab. Pawła Churskiego z dnia 23. stycznia 2020 r. powołującym skład komisji habilitacyjnej decyzją Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych. Recenzja została sporządzona zgodnie z Ustawą z dnia 14. marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 z późniejszymi zmianami) i zasadami oceny zawartymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1. września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165).

W zestawie dostarczonych materiałów znalazły się: autoreferat (opis i wyszczególnienie osiągnięć) oraz wykaz i kopie prac wskazanych jako zbiór stanowiący osiągnięcie naukowe, kopie wybranych innych istotnych publikacji, oraz pozostałe załączniki dokumentujące dorobek organizacyjny i dydaktyczny.

Sylwetka Habilitantki

Pani dr E. Kacprzak związana jest od początku swej pracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 1992-2001 zatrudniona była na stanowisku asystenta, a od 2002 r. jest adiunktem. Stopień zawodowy magistra uzyskała w 1992 r. na podstawie pracy pt. *Natężenie chowu koni i wyposażenie w ciągniki w rolnictwie indywidualnym Polski* napisaną pod kierunkiem prof. Benicjusza Głębockiego. Prof. Benicjusz Głębocki był również promotorem doktoratu Habilitantki nt. *Zmiany przestrzenno-organizacyjne sadownictwa w Polsce w latach 1988-1998* (rec. prof. J. Falkowski i prof. H. Rogacki. Praca po publikacji została nagrodzona przez Rektora UAM (II st.). Dr E. Kacprzak posiada również kwalifikacje pedagogiczne oraz ukończyła studia podyplomowe w zakresie Ekonomiki Nieruchomości i Inwestycji. Doświadczenie zawodowe, w tym badawcze i organizacyjne, zdobywała w jednym z ośrodków geograficznych o najdłuższych tradycjach w zakresie badań geografii rolnictwa, wsi i gospodarki żywnościowej. Droga naukowa Habilitantki oraz konsekwencja w zakresie naukowych zainteresowań i, w efekcie, lista osiągnięć publikacyjnych i organizacyjnych, sprawia, że należy ona do grupy osób, które w twórczy sposób rozwijają subdyscyplinę geografii rolnictwa, obecnie nieco zaniedbaną i cierpiącą na brak dopływu świeżych propozycji teoretyczno-metodologicznych oraz empirycznych. W tym m.in. kontekście przedstawiam opinię o dorobku Habilitantki.

Ocena dorobku naukowego

Ocena dorobku naukowego obejmuje osiągnięcia naukowe w postaci zbioru tekstów naukowych o różnym charakterze wydawniczym (monografie, rozdziały w monografiach, artykuły i notatki naukowe) oraz wskazany przez Habilitantkę kluczowy zestaw prac, będący przedmiotem pogłębionej recenzji. Działalność naukowa jest warunkowana wieloma czynnikami o różnym charakterze, tj. systemowym (prawno- organizacyjnym), sieciowym (relacje między badaczami) w skali makro i mikro, kapitałowym (wiedza i umiejętności) oraz psychologicznym (zdolność do podejmowania wyzwań i działań). Tworzenie dorobku naukowego jest ich wypadkową. Ocena dorobku powinna obejmować próbę odniesienia się do tych uwarunkowań i efektów pracy.

Z uwagi, że dr E. Kacprzak jako 'osiągnięcie naukowe' zgłosiła cykl publikacji, to recenzję dorobku rozpocznę od tego elementu przedstawionej dokumentacji.¹ Na cykl składają się wyniki zawarte w sześciu oryginalnych publikacjach naukowych. Trzy z nich to artykuły: jeden opublikowany w czasopiśmie indeksowanym w bazie Journal Citation Reports (JCR) i dwa wydane w czasopismach znajdujących się w części „B” wykazu czasopism naukowych MNiSW. Pozostałe to rozdziały w monografiach wydanych w: serii CERAMAC Universitaires Blaise Pascal, wydawnictwie Bogucki Wydawnictwo Naukowe oraz wydawnictwie Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie. Dobór publikacji pod względem merytorycznym jest dobry i odzwierciedla zainteresowania naukowe Habilitantki, jak również pokazuje przestrzenne, funkcjonalne i strukturalne uwarunkowanie przemian w rolnictwie polskim. W cyklu znajdują się zatem prace dotyczące pomocy finansowej dla sektora rolnictwa i przetwórstwa na różnych etapach przemian, problemu funkcjonowania instytucji, struktury przestrzennej upraw, typologii przestrzennej rolnictwa oraz alternatywnych form produkcji rolniczej. Zbiór ten w dużej

---

¹ Publikacje wchodzące w zakres osiągnięcia naukowego:

1. Kacprzak E., 2008 - Finansowanie przetwórstwa rolno-spożywczego w ramach programu SAPARD (działanie I). [W:] Przekładaczejny Program Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich SAPARD - studium przestrzenne. Rudnicki R. (red.), Biuletyn IGSEiGP UAM, Seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna 2. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań: 35-78, ISBN 978-83-61320-12-8

2. Kacprzak E., Maćkiewicz B., 2014 - Supporting the development of the market network in small and medium-sized towns in Poland under the Rural Development Programme 2007-2013 (My Market Programme). [In:] Small and Medium Towns' Attractiveness at the Beginning of the 21st Century. A. Kwiatek-Soltys, H. Mainet, K. Biedermann, J-C. Edouard (eds.). Presses Universitaires Blaise Pascal, CERAMAC 33: 187-202, ISBN 978-2-84516-635-6

3. Kacprzak E., 2005. Wielkopolska Gildia Rolno-Ogrodnicza S. A. w systemie rynków hurtowych w Polsce. [W:] Struktura przestrzenna rolnictwa Polski u progu XXI wieku. (red. B. Głębocki). Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań. s. 395-414. ISBN 83- 60247-07-2

4. Kacprzak E., 2014, Zmiany struktury przestrzennej upraw sadowniczych w latach 2002-2010. [W:] Zróżnicowanie przestrzenne rolnictwa. Głębocki B. (red.). GUS. Warszawa: 273-320, ISBN 978-83-7027-556-3

5. Głębocki B., Kacprzak E., Kossowski T., 2019 - Multicriterion typology of agriculture: a spatial dependence approach. *Quaestiones Geographicae* 38 (2): 29-49. doi: 10.2478/quageo-2019-0021 (9 pkt. MNiSW)

6. Kacprzak E., Maćkiewicz B., 2014 - The distribution systems for organic farming produce in Poland and Spain – similarities and differences. *DIE ERDE* 145 (3): 105- 117 DOI: 10.12854/erde-144-8 (Impact Factor (ISI) 0.738, 5-yr IF (ISI) 1.053; 15 pkt. MNiSW)

mierze oddaje pole zainteresowania współczesnej geografii rolnictwa, różnych podejmowanych problemów merytorycznych oraz kwestii metodycznych. Pragnę również podkreślić ogładę naukową i edytorską tekstów. Prace te charakteryzują się zrównoważeniem treści, równowagą w strukturze, poprawną konstrukcją założeń i wniosków, bogactwem literatury. Wyrażają tym samym dojrzałość naukową, odzwierciedlają postęp w badaniach oraz, co równie ważne, pokazują efekty pracy w zespole.

W pierwszej kolejności pragnę podkreślić konsekwencję badawczą w zakresie problemów geografii rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Wobec zmniejszonego zainteresowania tymi kwestiami w badaniach geograficznych prace dr E. Kacprzak stanowią twórczy wkład w rozwój tej subdyscypliny. Zgadzam się zatem z określeniem zawartym w opisie osiągnięcia, że prace te stanowią autorski wkład do szerokiej dyskusji nad zmianami organizacyjno-przestrzennymi polskiego rynku rolno-spożywczego obserwowanymi na przełomie XX i XXI wieku w kontekście ich wpływu na strukturę przestrzenną rolnictwa. Trzeba jednak zauważyć, że w podstawach teoretycznych wybrała 'bezpieczne' modele autorstwa m.in. A. Wosia czy A. Dudka, które są de facto propozycjami z zakresu ekonomii. Brakuje mi tu nieco podstaw z klasyki geograficzno-rolniczej, tj. szerokiego tła systemowego ujęcia J. Kostrowickiego, J. Falkowskiego czy R. Kulikowskiego. Habilitantka moim zdaniem w swoich analizach uzyskała odpowiedzi na pytania dotyczące 1) czynników zmian organizacyjnych i przestrzennych rynku rolno-spożywczego po 1989r., 2) zmian organizacyjno-przestrzennych jakie zaszły na rynku rolno-spożywczym po wprowadzeniu zasad gospodarki rynkowej, 3) funkcjonowania wybranych ogniw dystrybucji produktów rolno-spożywczych, 4) organizacyjno-przestrzennych aspektów funkcjonowania rynku rolno-spożywczego i ich wpływu na strukturę przestrzenną polskiego rolnictwa.

Każdy w przedstawionych artykułach niesie ze sobą walory dotyczące kwestii naukowo-poznawczych. Pierwsze, dotyczące kwestii finansowania, mają głównie charakter informacyjny, i są w niektórych miejscach nadmiernie sprawozdawcze. Oceniają jednak wpływ środków finansowych na transformację wybranych elementów sektora rolno-spożywczego oraz sprawność społeczno-ekonomicznego systemu absorpcji. Trzecia z prac jest dla mnie wzorcową rozprawą na temat funkcjonowania

instytucji dystrybucji żywności w regionie, a przyjęty schemat analizy organizacji przestrzennej pokazuje zachowania na styku produkcji i konsumpcji. Czwarta z prac jest klasycznym studium zmiany struktury przestrzennej upraw, w tym przypadku sadownictwa. Dotyczy więc jednej z branż, w której organizacja produkcji uległa daleko idącej profesjonalizacji i intensyfikacji, z uwagi m.in. na jej eksportowy charakter. Piąta praca dotyczy kwestii typologii rolnictwa w Polsce. Nie waham się stwierdzić, że to najciekawsza i innowacyjna typologia jak została w ostatnich latach wypracowana w Polsce. Uzyskany efekt odzwierciedla nie tylko zróżnicowanie funkcjonalno- przestrzenne kraju, ale również społeczno-kulturowe regionów. Ostatnia z publikacji jest studium porównawczym rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce i w Hiszpanii, przez co daje możliwości rozpowszechnienia wyników badań poza naszym krajem.

Zgadzam się z Habilitantką w zakresie głównych wniosków płynących z analiz przeprowadzonych w pracach. Do najważniejszych zaliczam następujące:

- ważny jest wpływ środków unijnych na funkcjonowanie rynku rolno- spożywczego i w efekcie oddziaływanie funduszy na strukturę przestrzenną polskiego rolnictwa, przy czym w niektórych przypadkach siła oddziaływania wsparcia unijnego była większa niż oddziaływanie rynku rolno- spożywczego;

- rolnictwo jest również systemem społecznym i nie można zapominać, że ostatecznie właściciel gospodarstwa rolnego podejmuje decyzje o rodzaju prowadzonej produkcji rolnej uwzględniając możliwości zbytu i poziom opłacalności produkcji, co w znacznej mierze związane jest ze sprawnie funkcjonującym systemem dystrybucji;

- proces przekształceń organizacyjnych cechował się nie tylko zmianą znaczenia poszczególnych ogniw lecz również pojawieniem się nowych ich form np. rynki hurtowe, grupy producenckie, co miało wpływ na działalność poszczególnych gospodarstw rolnych i w efekcie na strukturę przestrzenną polskiego rolnictwa;

- po akcesji do UE zmianie uległy uwarunkowania funkcjonowania rynku rolno- spożywczego w Polsce i pojawiła się możliwość korzystania z unijnego wsparcia finansowego (choć nie wszyscy mogli z niego skorzystać) oraz równocześnie

przystąpiono do wprowadzania regulacji w rynkach poszczególnych produktów, co wytworzyło odpowiednie podsystemy produkcyjne, w tym również lokalne;

- oddziaływanie części czynników było zróżnicowane w czasie m.in. dopiero akcesja do UE umożliwiła korzystanie ze środków finansowych WPR, niektóre formy wsparcia unijnego były dostępne w określonych latach, zróżnicowany poziom opłacalności produkcji zarówno w gospodarstwach rolnych, jak i zakładach przetwarzających produkty rolne;

- struktura warunków i czynników oraz siła ich oddziaływania nie była jednakowa dla wszystkich uczestników rynku rolnego i także zmieniała się ona w czasie, a specyfiką uwarunkowań determinujących rozwój ekologicznego rynku rolno-spożywczego jest wzrastająca świadomość ekologiczna konsumentów i producentów produktów rolno- spożywczych oraz moda na zdrowy tryb życia.

Bardzo interesująco, jak również imponująco, wygląda wykaz i zawartość innych prac (część z nich dołączona do wniosku). Habilitantka jest autorką bądź współautorką 56 różnych opracowań po uzyskaniu stopnia doktora. Wśród nich jest ok. 25 prac opublikowanych w czasopiśmie, 30 jako rozdziały w monografiach oraz 1 monografia, która powstała na bazie pracy doktorskiej. W pięciu monografiach dr E. Kacprzak pełniła funkcje współredaktora. Pragnę w tym miejscu jeszcze raz podkreślić bardzo dużą konsekwencję badawczą, która przejawia się w zainteresowaniu naukowym problematyką organizacji rolnictwa, jego uwarunkowań rozwojowych i efektów produkcyjnych oraz społecznych. Przegląd tego zestawienia i treści dodatkowo załączonych prac pozwala wydzielić kilka stałych zainteresowań dr E. Kacprzak, wśród których za najważniejsze uznaje:

- 1) identyfikację struktury przestrzennej rolnictwa (lub poszczególnych jego branż), w tym typologię przestrzenną i regionalizację rolniczą;
- 2) uwarunkowania prawno-organizacyjne oraz finansowe wsparcia dla rolnictwa, zwłaszcza w zakresie programów UE;
- 3) podstawy funkcjonowania instytucji dystrybuowania żywności i ich organizację przestrzenną;
- 4) innowacyjne rozwiązania i lokalne systemy w gospodarce żywnościowej.

Zainteresowanie Habilitantkami tymi problemami pozwala na stwierdzenie, że opanowała ona nie tylko wiele zagadnień merytorycznych w ramach subdyscypliny geografii rolnictwa i gospodarki żywnościowej, ale również szeroki wachlarz technik i narzędzi badawczych.

Przeгляд prac oraz analiza treści załączonych innych artykułów i rozdziałów wskazuje na stały rozwój naukowy Habilitantki. Przejawem dojrzałości naukowej jest zwiększanie składnika teoretyczno-metodologicznego, zainteresowanie nowymi metodami badań, w tym również społecznymi, podejmowanie aktualnych tematów w zakresie procesów kształtujących układy terytorialne różnych rzędów – od lokalnych, przez regionalne po krajowe. Podobnie, jak w przypadku oceny prac wskazanych jako osiągnięcie, pragnę podkreślić bardzo dobre przygotowanie warsztatowe artykułów. Habilitantka każdorazowo dobrze rozpoznaje temat, zarysowuje problem i jasno określa cele badań. Prace są przygotowane na podstawie solidnego przeglądu literatury oraz rozpoznanych w nich wniosków. Artykuły i rozdziały mają czytelną strukturę oraz kończą się jasnymi wnioskami. Z kwestii merytorycznych jeszcze raz podkreślam oryginalny schemat opracowań dotyczący funkcjonowania instytucji dystrybucji żywności, gdzie Habilitantka stworzyła i rozwinęła model badań organizacji przestrzennej oparty na pojęciu funkcji i systemu (względnie sieci) powiązań.

Na niekorzyść przemawia natomiast mały udział prac opublikowanych w czasopismach międzynarodowych. W tym zakresie Habilitantka zamieściła wyniki badań w periodykach wydawanych w kraju. Istotne jest natomiast, że prace wydawane były w różnych ośrodkach i podejmowały zagadnienia z różnych obszarów Polski. Na korzyść oceniam również duży udział prac samodzielnych dr E. Kacprzak oraz to, że opracowania wieloautorskie to głównie efekt pracy dwóch, maksymalnie trzech autorów. Pozytywnie również oceniam umiejętność łączenia funkcji poznawczych i praktycznych badań. Doświadczenie naukowe dr E. Kacprzak jest coraz częściej wykorzystywane w opracowaniach dotyczących gospodarowania przestrzenią w skali kraju i regionu wielkopolskiego.

Wśród innych działań naukowych należy podkreślić wysoką aktywność w zakresie uczestnictwa w konferencjach krajowych oraz międzynarodowych (łącznie 35 po doktoracie). Za działalność naukową Habilitantka została uhonorowana nagrodami Rektora UAM (indywidualnie i zespołowo) oraz zespołowo Nagrodą Prezesa Rady

Ministrów. Dr E. Kacprzak była kierownikiem grantu naukowego oraz występowała 10 razy w roli współwykonawcy. Dwukrotnie uczestniczyła w krótkoterminowych wyjazdach do ośrodków zagranicznych (Niemcy, Rumunia). Habilitantka brała również udział w wielu gremiach eksperckich, w których była odpowiedzialna za tematy rolne i wiejskie. Systematycznie podnosi również swoje kwalifikacje w ramach kursów i warsztatów.

Ocena dorobku dydaktycznego

Habilitantka ma bogaty dorobek dydaktyczny. Prowadziła wszystkie typy zajęć dla kierunków geograficznych. W wielu latach pensum dydaktyczne zostało przekroczone w znaczny sposób. W niektórych przypadkach liczba godzin ponadwymiarowych była większa od liczby godzin pensum. Dr E. Kacprzak prowadziła prace magisterskie oraz uczestniczyła w komisjach ds. promocji. Wchodziła w skład różnych komisji dydaktycznych, a także systematycznie podnosi kwalifikacje zawodowe w zakresie metod i narzędzi dydaktycznych.

Ocena dorobku organizacyjnego

Wątpliwości nie budzi również dorobek organizacyjny. Habilitantka pracowała w wydziałowych komisjach ds. jakości kształcenia, programów i kursów. Intensywnie współpracuje z instytucjami rozwoju regionalnego i lokalnego. Wchodzi również w skład komisji i rad ds. rozwoju i bieżącej działalności jednostki naukowej, w której pracuje. Dr E. Kacprzak była delegowana do zadań związanych w organizacją wizyt studyjnych oraz ze współpracą międzynarodową. Wielokrotnie była współorganizatorem konferencji naukowych we własnym ośrodku oraz innych wydarzeń naukowych i popularno-naukowych. Jest bardzo aktywnym członkiem Komisji Obszarów Wiejskich PTG. Była współorganizatorem spotkań i wyjazdów studyjnych KOW PTG.

Podsumowanie i konkluzja

Oświadczam, że nie występują konflikty interesów, które mogłyby stać na przeszkodzie obiektywnej ocenie dorobku. Na końcową opinię składają się następujące wnioski:

- przedstawione do oceny prace stanowiące 'osiągnięcie' naukowe są komplementarnym studium różnych uwarunkowań, mechanizmów i efektów w sektorze rolno-spożywczym, z kluczowym dla analizy badaniem struktury i organizacji przestrzennej jako elementem wspomagającym wyjaśnienie ogólnych przemian;

- prace charakteryzują się wysokim poziomem merytorycznym, dobrą organizacją treści oraz innowacyjnymi próbami metodycznymi w analizach danych ilościowych i jakościowych;

- autorka prac opanowała warsztat pracy geografa w nowych warunkach związanych z postępowaniem teoretyczno-metodologicznym, w tym zastosowaniem metod społecznych oraz funkcjonalnej organizacji przestrzeni;

- na uwagę zasługuje sprawne łączenie celów poznawczo-naukowych z praktycznymi, tym samym prace te dobrze odpowiadają na wyzwania stojące przed geografią społeczno-ekonomiczną i gospodarką przestrzenną;

- Habilitantka posiada bogaty i zróżnicowany dorobek naukowy w zakresie subdyscypliny geografii rolnictwa i gospodarki żywnościowej, choć umiędzynarodowienie badań wymaga poprawy;

- wątpliwości nie budzi bogaty dorobek dydaktyczny i organizacyjny.

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym doktor Ewy Kacprzak i po przedstawionej wyżej ocenie wyników badań zawartych w pracach po doktoracie oraz w zgłoszonym w dokumentacji 'osiągnięciu naukowym' (zbiór publikacji) stwierdzam, że Habilitantka **spełniła** wymagania stawiane w artykule 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (ocena pozytywna).

Dr hab. Marcin Wójcik, prof. UŁ

/ - /